THE ROMANIAN DISCOURSE ON TRANSLATION (STUDIES) AND ITS CHALLENGES IN THE ERA OF GLOBALIZATION

Ana Magdalena Petraru

Postdoc Researcher, PhD

Abstract:As most disciplines, Translation Studies spread in the era of globalization and its Romanian discourse makes no exception. This paper purports to examine its originality and challenges in post-communist Romania. For our methods, we draw on general Translation Studies (TS) methodology and discourse analysis in a TS-related context. The material consists in the TS courses, books and translations published after 1989. In discussing our results, we will also have in view the situation of translation and translators in Romania from the perspective of the public as assessed by Romanian TS and the contribution of recent laws to the status of its agency and agents.

Key words: agency, discourse analysis, globalization, (Romanian) Translation Studies, originality

Introducere

Prezentul studiu se dorește o dare de seamă despre concepțiile despre traducere și traducător la noi din epoca globalizării și își extrage materialul din cursuri de traductologie sau scrieri ale traductologilor români, dar și opere care au tratat fenomenul principal (Ghiu 2015) sau tangențial (Cornea 2006); nu în ultimul rând, am avut în vedere prefețele traducătorilor români la marile opere despre traducere din patrimoniul universal (a lui Ștefan Avădanei la *După Babel* de Steiner din 1989 sau a Magdei Jeanrenaud la *Despre traducere* a lui Ricoeur din 2005). Metodele principale sunt cele ale analizei discursului în context traductologic (Pym 1992; Schäffner 2002). De asemenea, ne-am servit de enciclopedii (Baker și Saldanha 2009) și traductologie generală în argumentarea provocărilor traducerii în epoca globalizării (Venuti 1995 și 1998). Nu am ignorat, desigur, nici tratate traductologice esențiale pentru metodologia domeniului (Williams și Chesterman 2002; Saldanha și O'Brien 2014).

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

Unul din obiectivele noastre este și desprinderea elementelor originale ale discursului românesc despre traducere care ia amploare în epoca globalizării datorită cursurilor universitare, a programelor de studii și revistelor de profil înființate. În ceea ce privește discursul traductiv și traductologic după 1989, vom discuta despre statutul ingrat al traducătorului de *traduttore traditore* care se păstrează în zilele noastre, despre noile constrângeri impuse de legislația românească traducătorilor autorizați și agenția lor ca valoare adăugată în societate și lume cu referire la perspectivele traductologiei internaționale.

1. Material și metode

Pentru analiza discursului în context traductologic ne-am inspirat din volumul editat de Christina Schäffner, *The Role of Discourse Analysis for Translation and in Translator Training*[1] care reproduce ultima ediție a publicației *Issues in Language and Society* și seria de seminarii ținute la Aston University în noiembrie 2000 în cadrul Aarhus School of Business (Danemarca), o dezbatere între Trosborg și ceilalți traductologi (inclusiv Rodica Dimitriu, din partea României), cinci răspunsuri și comentariile aferente. Abordarea este una eclectică (cu achiziții din actele vorbirii, analiza genurilor și semantică, în principal studiul registrelor la Halliday, teoria skoposului și funcționalismul lui Christiane Nord) – cea a analizei textuale menite studenților de la universitate pentru înțelegerea textului sursă. Se operează, în principal, o critică a teoriei skoposului și se evidențiază nevoia de cultivare a reflecției studenților asupra procesului de traducere. O a treia dezbate problema includerii lingvisticii și a analizei textuale detaliate în training-ul traducătorilor. Traductologul român Rodica Dimitriu semnalează probleme ale meseriei de traducător precum lucrul sub presiunea timpului, distincția dintre factorii extratextuali și cei intratextuali ai modelului funcționalist consacrat al lui Nord, precum și problemele terminologice din modelul lui Trosborg (Millán-Varela, de pildă, include aici absența elementului pedagogic și propune reformularea acestui model traductologic pentru a include producția de texte acceptabile și pertinente în limba țintă, atrăgând atenția și asupra nevoii de vizibilitate a vocii studenților și orientarea țintistă așa cum a fost preluată și de traductologia românească (*cf.* Lungu Badea-Georgiana 2004, 2007).

[1] Schäffner, Christina (ed.). *The Role of Discourse Analysis for Translation and in Translator Training.* Clevedon: Multilingual Matters, 2002.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

Util pentru noi a fost și studiul lui Anthony Pym, "Limits and Frustrations of Discourse Analysis in Translation Theory" (1992)[2], ce corelează analiza discursului și emergența sa în 1970 cu aplicațiile din teoria traducerii de la 1980 și 1990; autorul vorbește de abordările lingvistice care, la o simplă privire, arată cum multe tipuri de analiză nu se pretează domeniului traductologic pentru simplul motiv că nu pot stabili apartenența la același discurs a textului țintă și sursă; cu alte cuvinte, majoritatea teoriilor nu pot descrie limitele unui anumit discurs în diferite limbi. O abordare mai pertinentă este definirea discursului ca o serie de constrângeri și apoi de aplicat această definiție pentru a recunoaște traducerea ca un posibil index de constrângeri discursive interculturale.

Referitor la traductologia internațională propriu-zisă, nu putem ignora pe Mona Baker și a sa *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, în ediția mai nouă editată împreună cu Gabriela Saldanha din 2009 pentru principalele definiții ale conceptelor cheie care ne permit o comparație cu *Micul dictionar de termeni utilizați în teoria și practica traducerii* publicat de Lungu Badea Georgiana (2003), nemaivorbind de articolul lui Ion/ Ionas Kohn despre tradiția în traducerea românească. Un viitor studiu comparativ ar putea avea în vedere volumul *Translation Universals. Do They Exist?* editat de Anna Mauranen și Pekka Kujamaki (2004) și omologul său din discursul traductologic românesc, *Universaliile traducerii* de Magda Jeanrenaud (2006).

În ceea ce privește metodologiile de cercetare din traductologie ne-am axat pe principiile de bază ilustrate de Jenny Williams și Andrew Chesterman în *The Map:ABeginner's Guide to Doing Research in Translation Studies* (2002) și mai recentele considerații elaborate de Gabriela Saldanha și Sharon O'Brien în *Research Methodologies in Translation Studies* (2014). Williams și Chesterman aduc în discuție puncte forte ale traductologiei cum ar fi analiza textului și traducerea, evaluarea calității traducerilor, traducerea genurilor literare, multimedia, traducere și tehnologie, istoria traducerii, etică, terminologie și glosare, interpretariat, procesul de traducere, pregătirea traducătorilor și profesia acestora. De asemenea, ei conchid că teoria și practica sunt în strânsă legătură, iar chestiuni pertinente de cercetare trebuie adresate și soluționate atât în studiile empirice (fie ele naturaliste sau experimentale), cât și în cele aplicate. Metodologia ar trebui așadar să țină cont de toate aceste aspecte, iar evaluarea sa să aibă în vedere explicitul, dovezile,

[2]Pym, Anthony. "Limits and Frustrations of Discourse Analysis in Translation Theory", *Revista de Filologia de la Universidad de La Laguna* 11(1992): 227-239.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

atitudinile critice, teoria potrivită, criteriile de selecție a datelor și implicațiile[3]. Însă Saldanha și O'Brien vorbesc despre evoluția metodelor de la *The Map* încoace, menționând "keystroke logging, eye tracking, cercetarea mediată de internet, precum și importanța deosebită acordată abordărilor sociologice, etnografice și eticii"[4], de unde și accentul pus pe metodologiile specifice care descriu în detaliu când și cum pot fi aplicate cu exemple din cercetarea traductologică. Autorii au convenit că, datorită caracterului său interdisciplinar, traductologia combină achizițiile din lingvistica aplicată, critica literară, științele sociale, psihologia, studiile culturale și necesită diverse metodologii din a căror melanj rezultă 'fertilizarea' domeniului. Axându-se mai mult pe empiric și mai puțin pe conceptual în cercetare, Saldanha și O'Brien analizează textele care fac produsul traducerii, al procesului, participanții implicați și contextul în care traducerile au loc și sunt receptate cu suprapunerea inevitabilă dintre aceste elemente. Traductologii se inspiră din modelul perfectat de Chesterman, împărțit, la rândul său, în trei modele: cele comparative "care doresc să descopere regulile de traducere ale perechilor de limbi, contrastele sistemelor de limbă sau universaliile traducerii; modelele caracteristice proceselor care redau schimbarea (de la starea A la starea B) într-un interval (deși procesul un este unul neapărat liniar) și ne permit să înțelegem luarea deciziilor în traducere și factorii cognitivi care influențează acest proces; nu în ultimul rând, modelele cauzale care ne ajută să explicăm de ce traducerile sunt așa cum sunt prin referire la cele trei dimensiuni ale cauzării: cogniția traducătorului (cunoașterea traducătorului, atitudine, identitate, aptitudini), chestiunile practice (comanda, plata, termene limită) și factorii socio-culturali (ideologie, cenzură, tradiții culturale, public)"[5]. Saldanha și O' Brien mai fac referire și la cele patru modele de cercetare (non-exhaustive) ale lui Marco în traductologie: textual-descriptivist, cognitiv, cultural și sociologic propuse în 2009; de altfel, autorul admite că modelul său unește metodele de cercetare și abordările teoretice, însă Saldanha și O' Brien pledează pentru mai multă flexibilitate și încurajează creativitatea și combinarea teoriilor și a metodelor.[6]

---

[3] *Williams, J., Chersterman, A. (2002). The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies, Manchester: St. Jerome Publishing, pp. 1-128.*

[4] Saldanha, G., O'Brien, S., *Research Methodologies in Translation Studies*, London and New York: Routledge, 2004, pp. 1-9.

[5] *Ibidem.*

[6] *De metodele detaliate aici ne-am folosit și în documentarea metodologiilor traductive românești în Petraru, A.M. "An Overview of Translation (Studies) Methodology in Romania", Jornal of Romanian Literary Studies, nr. 8/2015, Tg. Mureș: ARHIPEGAG XXI Press, pp. 376-383 (http://www.upm.ro/jrls/JRLS-08/Rls%2008%2047.pdf).*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

De asemenea, reținem textele venutiene, utile pentru statutul marginal al traducătorului, *The Translator's Invisibility* (1995) și *The Scandals of Translation* (1998). Primul dorește a se adresa traducătorilor profesioniști și nu numai, militând pentru schimbare[7], iar teoriile sale fundamentează vizibilitatea și invizibilitatea traducătorului, strategiile de 'străinizare' și 'domesticare' a textului sau de aducere mai acasă de cultura și limba sursă, respectiv țintă. Invizibilitatea o raportează la cultura anglo-americană contemporană; se referă la două fenomene care se determină reciproc, un efect iluzoriu al discursului, propria manipulare de către traducător a limbii engleze; cealaltă este practica lecturii și evaluării traducerilor cu o tradiție de seamă în Marea Britanie și Statele Unite, în vreme ce transparența nu este decât un efect al discursului fluent, al efortului traducătorului de a asigura o citire ușoară prin aderarea la uzul curent, menținerea unei sintaxe care curge și a unei echivalențe de sens.[8] Rolul traducerii este umbrit de paternitatea operei originale și o așa-zisă ofensă care i s-ar aduce prin traducere care nu poate fi decât un derivat deloc unic ce nu face altceva decât să imite un alt text, de unde și frica de deformare și contaminare[9]. Conform discursului traductologic românesc[10], traducătorul la noi are un statut la fel de ingrat ca cel din cultura anglo-americană, căci se subordonează autorului care controlează publicarea traducerii în termeni de copyright pentru textul original ceea ce înseamnă durata vieții autorului plus încă alți 50 de ani.

2. Rezultate și discuții asupra discursului românesc despre traducere după 1989

Discursul traductologic după 1989 se ramifică datorită interesului sporit pentru domeniu, concretizat prin înființarea de programe universitare și postuniversitare în mai toate universitățile din țară.[11] Astfel, apar teze în traductologie, atât teoretice (v. Raluca Vârlan – *La traduction comme relecture du sous-texte*), cât și aplicate (v. Ligia Brădeanu – *Translation of Phraseological Units (Idioms and Proverbs) in Literary Texts* sau Laura Sună – *Pragmatic Orientations in Translation Studies and Their Role in an Integrated Methodology of ELT in Highschools*), sunt organizate conferințe, se fac traduceri din mai

[7] Venuti, Lawrence, *The Translator's Invisibility*, London/ New York: Routledge, 1995, p. IX.
[8] *Idem, p. 1.*
[9] Venuti, Lawrence, *The Scandals of Translation*, London/ New York: Routledge, 1998, p. 35.
[10] Dimitriu, Rodica, *The Cultural Turn in Translation Studies*, Institutul European, Iași, 2006, p. 128.
[11] *cf.* Petraru, A.M., "An Overview of the Romanian Discourse on Translation",*Local Contexts, Global Connections. Transitions, Deviations, Innovations in Literature, Culture and Art. Proceedings of the Vth International Comparative Literature Conference 15-16-17 October 2014*, Mersin University Publications, Turcia, pp. 667-676 (http://mersin.edu.tr/uploads/907/UKEK_B%C4%B0LD%C4%B0R%C4%B0LER.pdf)

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

marii disciplinei (Nida, Ricoeur, Zumthor, Steiner, Delisle, Eco, Ballard etc.), sunt publicate în continuare opere ale traductologilor români (filiera franceză: Irina Mavrodin – *Despre traducere: literal și în toate sensurile* (2006), Magda Jeanrenaud – *Universaliile traducerii* (2006), *La traduction. Là où tout est pareil et rien n'est semblable* (2012), Lungu Badea Georgiana – *Teoria culturemelor, teoria traducerii* (2004), *Tendințe în cercetarea traductologică* (2005), *Scurtă istorie a traducerii: repere traductologice* (2007) și cea engleză: Rodica Dimitriu – *Disocieri și interferențe în traductologie* (2001) *The Cultural Turn in Translation Studies* (2006), Ioan-Lucian Popa – *Translation Theories of the Twentieth Century: 1900-1990* (2008), *An Introduction to Translation Studies* (2009) Ungureanu Cristina – *An Introductory Course in the Theory and Practice of Translation* (2008) și mulți alții. Sunt publicate şi mărturii/ studii ale marilor traducători de filozofie: Bogdan Ghiu*, Totul trebuie tradus. Noua paradigmă* (2015) sau literatură (engleză): Antoaneta Ralian, *Amintirile unei nonagenare* (2014).

Un studiu care, în opinia noastră, sintetizează tendințele românești post-decembriste în cercetarea traductologică este cel al lui Muguraș Constantinescu, "La traduction littéraire en Roumanie au XXIème siècle: quelques réflexions"[12]; operele lui Tudor Ionescu, Magda Jeanrenaud, Gelu Ionescu, Irina Mavrodin și Ioana Bălăcescu fac obiectul discuției probabil pentru că au reușit să îmbine cu succes dimensiunea academică, cea traductologică și critică. Am putea spune că, în calitate de traductolog, Muguraș Constantinescu subliniază originalitatea discursului traductologic românesc. Dacă Ionescu (nu Gelu, cel cu *Orizontultraducerii,* 1980, 2004 ci Tudor) este reținut de autoare pentru 'traductozofia' sa inspirată de abordările internaționale (Culioli, Ladmiral şi Troper) şi distincția dintre traducerea artistică şi celelalte tipuri (orale sau scrise), cu *Universaliile traducerii* (2006) M. Jeanrenaud se apropie de *Translation Universals. Do They Exist?* (2004) deAnna Mauranen şi Pekka Kujamaki. Ioana Bălăcescu de la Universitatea din Craiova operează o analiză a nevoilor, indispensabilă cursurilor practice cu studenții. Nu în ultimul rând, Irina Mavrodin, în *Despre traducere – literal şi in toate sensurile* (2006), vorbește de identitate și alteritate, realitate și simulacru în autotraducere.

Din punctul nostru de vedere, elemente originale conține opera mai recentă a lui Bogdan Ghiu, *Totul trebuie tradus. Noua paradigmă (un manifest)* (2015), menționată și

[12] Constantinescu, Muguraș, « La traduction littéraire en Roumanie au XXIe siècle: quelques réflexions », *Meta*: *journal des traducteurs*/ *Meta: Translators' Journal*, 2009, 54.4, pp. 871-883.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

în cadrul cercetărilor noastre care au vizat traducerea intralingvistică[13], unică în felul ei, la noi, prin problemele traductologice ridicate în epoca globalizării, în contextul unei concepții defective despre traduceri a publicului românesc (v. traducerile online, ex: google translate, etc.), a lumii academice interesată de 'puncte' (și intelectualilor chiar, reticenți traducerii, văzută ca meserie de mâna a doua) și a radiografiei pieței traducerii de carte. Autorul propune o schimbare paradigmatică de la metafora epistemologică a interpretării la cea a traducerii; astfel, în loc să interpretăm pasiv, comentăm extern, sau mecanic să decriptăm și decodăm, ar trebui să traducem fiindcă e cea mai utilă activitate pentru toată lumea. În epoca globalizării trebuie să existe o conștiință a traducerii și traducătorului pentru ca modelul citire-interpretare să se poată preschimba în citire-traducere[14]. La capitolul elemente originale reținem "schema" sa pentru "principiul traducerii generalizate": "1. auto-traducerea prelingivistică: nu acționăm, *ne* traducem în act; 2. *traducerea intra-lingvistică* (intra-lingvală, intra-idiomatică): este în același timp mai util și mai just să ne spunem că relațiile noastre sunt unele de traducere; doar aparent, printr-un construct și printr-o convenție politico-reductive, de reprezentare macro-semiotică, vorbim [în] aceeași limbă; 3. *traducerea inter-lingvistică* (inter-lingvală, inter-idiomatică), ceea ce numim de obicei traducere dintr-o limbă în alta; 4. *traducerea inter-medială*: linia de producție, munca cu arta – constituire de mesaje doar ca/ prin traducere; mesaj – trecere, transmitere, traducere; arta ca transducție; 5. *traducerea inter-culturală* (noul comparativism global-imanent): "Încă din al doilea mileniu (î.e.n.), diferitele culturi și politeisme ale lumii antice atinseseră un nivel de traductibilitate interculturală remarcabil" (…); 6. *traducerea inter-religioasă* (teologia ca traductologie; religia ca traducere pe orizontală și pe verticală."[15]

Originală pentru reflecția traductologică românească ar fi și opera lui Cornea, *Interpretare și raționalitate* (2006) unde traducerea, ca în toată hermeneutica, de altfel, este văzută ca o treaptă a interpretării, criticul român îmbunătățind clasificarea tripartită operată de Jakobson în anii 1960 (traducerea interlingvistică, intralingvistică și intersemiotică) prin adăugarea traducerii de la abstract la concret (așa cum se întâmplă în cazul alegoriei, explicației, conjecturii și descifrării)[16].

[13] *Petraru, op. cit., ibidem.*
[14] *Ghiu, Bogdan, Totul trebuie tradus: noua paradigmă. Bucureşti: Cartea Românească, 2005, p. 20-21.*
[15] *Ghiu, Bogdan, op. cit., p. 63-64.*
[16] Cornea, Paul, "Genurile interpretării. Modalităţi ale 'traducerii'", *Interpretare şi raţionalitate*, Iaşi: Polirom, 2006, p. 216.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

La nivel paratextual menționăm reflecțiile traducătorilor la scrieri de căpătâi despre traduceri; spre exemplu, într-o notă hermeneutică, Ștefăn Avădanei, în prefața sa la clasicul *După Babel* steinerian sintetitează concepția despre traducere a autorului: "prin traducere Steiner nu înțelege însă numai transferul de sensuri dintr-o limbă în alta, ci și interpretarea și comunicarea în genere. Orice act de vorbire implică ‚traducerea' căci a înțelege înseamnă a interpreta: 'traducerea este conținută și în cea mai rudimentară formă de comunicare'. Cuvântul 'traducere' folosit în marea majoritate a cazurilor pentru a desemna procesul sau rezultatul reformulării unui enunț scris sau oral dintr-o limbă în altă limbă – sens avut în vedere în cartea de față – capătă dimensiuni de cu totul altă amplitudine și complexitate; este vorba nu doar de transfer în interiorul limbii, ci și în societate, comportament, înțelegere, spirit"[17]. În aceeași notă hermeneutică amintim și de Magda Jeanrenaud care a tradus și prefațat volumul *Despretraducere* al lui Paul Ricoeur, subliniind că "una din lecțiile pe care trebuie să le extragă orice traducător din textele lui Paul Ricoeur despre traducere, lecție cu valoare atât morală, cât și practică, este cea a dedramatizării postulatului teoretic al intraductibilității (…) lucru bine făcut în ‚litera' și ‚spiritul' autorului".[18]

Alte noutăți care țin de discursul traductologic românesc postcomunist, față de perioadele anterioare și care se datorează și abundenței de teorii pe plan internațional (canibalismul brazilian, influența studiilor de gen) ar fi fondarea revistelor specializate exclusiv pe domeniu (*TranslationStudies: Retrospective and Prospective Views* a Universității "Dunărea de Jos" din Galați sau *Atelier de Traduction* a Universității "Ștefan cel Mare" din Suceava), precum și cursurile de traductologie cu exerciții pentru uzul studenților (R. Dimitriu – *The Theory and Practice of Translation*, 2002, *The Cultural Turn in Translation Studies*, 2006 etc.)[19].

2.1. Provocările traducerii în epoca globalizării

[17] Steiner, George, *După Babel*, traducere de Valentin Negoiță și Ștefan Avădanei, prefață de Ștefan Avădanei, Univers, București, 1983, p. 8-9.
[18] Ricoeur, Paul, *Despre traducere*, traducere și prefață de Magda Jeanrenaud, postfață de Domenico Jervolino, Polirom Iași, 2005, p. 5-6.
[19] *Unele aspecte au fost detaliate și în Petraru, A.M. "Hermeneutical Approaches to the (Romanian) Discourse on Translation", La Francoplyphonie, nr. 10/2015, vol. 2, ULIM, Chișinău, pp. 247-256.* (*https://drive.google.com/file/d/0B6JRvoQDqLMdMmEwd3F0MEt5X2M/view*)

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

Aici se cuvine să menționăm că statutul ingrat de *traduttore-traditore* al traducătorului pentru care încă de pe vremea comunismului, în anii 80, s-a propus sintagma *traduttore-truditore* datorită muncii herculeene depuse de acesta așa cum reiese din lucrările primului colocviu național de literatură universală și traducere publicate în *Viața Românească*, 1981[20]. După 1989 lucrurile nu s-au schimbat prea mult: statutul traducătorului a rămas la fel de nefericit, tinerii practicanți (Andra Matzal, Radu Pavel Gheo, Mihai Chirilov, etc.) plângându-se de imposibilitatea de a duce un trai decent de pe urma remunerației. Astfel, traducerea se practică la nivel de 'hobby' sau în paralel cu altă meserie și e ușor de pătruns pe piață, mai ales pentru traducătorii de engleză pe care un simplu test îi poate conduce către marile edituri de tipul Polirom ului[21]. În plus, o dată cu globalizarea se pare că și statutul traducerii în sine are și mai mult de suferit, așa cum vorbește același Bogdan Ghiu[22] referindu-se la situația țărilor est europene care, spre deosebire de Franța sau Norvegia nu își protejează traducătorii. Astfel, la noi și în alte mici culturi/ limbi rare oamenii sunt încurajați să creadă că traducerea nu este importantă, ci minoră, automată. Traducătorul este asimilat companiilor, birourilor de traducere (care oferă și servicii de interpretariat, subtitrare, localizare, etc.) sau internetului și facilităților sale (programelor de gen 'google translate' la care se recurge în ciuda slabei, chiar penibile calități a rezultatelor). Facem referire la traducere ca 'agenție' și traducător ca 'agent' în sens larg și restrâns (agenția ca 'birou/ companie', dar și valoare adăugată a traducătorului). Abordarea noastră se inspiră din *Agents of Translation*[23] de John Milton şi Paul Bandia şi viziunile lor asupra traducătorilor ca agenţi responsabili de inovaţii şi schimbări importante în literatură, istorie şi cultură, cu rol mai mare decât 'producătorii de text' şi asemănători editorilor, revizorilor şi editurilor[24]. 'Agenţia' sau valoarea adăugată a traducătorului este pusă în discuţie în contextul criticilor aduse traductologiei descriptive (DTS) dezvoltată de Gideon Toury şi combătută de Tymoczko, printre alţii, ca 'himeră pozitivistă' care neglijează situaţiile particulare din traducere[25]. De asemenea, e puţin

[20] *Idem, p. 5.*
[21] _____ *"Tinerii traducători dau glas marilor autori. Dosar", Suplimentul de cultură, nr. 112, 2007, p. 6-9.*
[22] *Ghiu, Bogdan, op. cit., ibídem.*
[23] *Milton, John, Mandia, Paul (eds.), Agents of Translation, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2009, pp. 1-19.*
[24] *cf. Juan Sager, apud Mark Shuttleworth, Dictionary ofTranslation Studies citaţi în Milton şi Bandia, op. cit., p. 2.*
[25] *Ibidem, passim.*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

agreată de postcolonialism, inclusiv în interpretariat[26] sau etică[27]; cetăţenie şi acţiune participativă în 'transnaţionalismul microcosmopolit' la Cronin (2000, 2003) cu referire strictă la traducerea în contextul globalizării sau a slabului impact pe care agenţia traducătorului a avut-o în istorie şi încercarea de a face diferență în textul țintă, ceea ce corespunde 'încercărilor oamenilor obișnuiți de a-și desfășura activitatea zilnică și de a-și păstra integritatea morală în măsura în care caracterul și circumstanțele o permit'[28]. În sensul de organizație, 'agenția' apare în contextul CAT (Computer-Aided Translation) și a instrumentelor sale a căror importanță nu mai poate fi negată în epoca globalizării fiindcă permite o mai mare flexibilitate traducătorilor și agențiilor/ birourilor lor și a comenzilor de onorat față de clienți în proiectele de traducere/ localizare/ interpretariat[29].

În ceea ce privește situația din România, vedem traducătorii ca agenți care au reușit să facă cunoscute publicului sau potenţialilor clienţi noţiuni traductologice (vezi site-ul traducătoarei Loredana Peter care menţionează distincţia jakobsoniană de la 1959[30] sau definiţiile localizării şi adaptării oferite de traducătoarea de italiană Alexandru I. Laura Gabriela[31]). Situaţia profesiei a avut mult de suferit în ultima vreme din cauza proiectului de lege ce obligă traducătorii autorizaţi de Ministerul Justiţiei să se grupeze în jurul unei uniuni, urmând ca, pe viitor, să nu mai poată practica meseria decât în această manieră. Proiectul a fost dezbătut public în ian-feb 2015 şi discutat amplu pe 25 martie anul trecut de către reprezentanţi ai Ministerului Justiţiei, ai Uniunii Notarilor Publici din România şi din partea asociaţiilor de seamă ale traducătorilor şi interpreţilor precum AFIT sau UNTAR; astfel, s-a pledat pentru posibilitatea traducătorilor şi interpreţilor de a colabora cu clienţii nu numai prin notariate, ci şi independent, şi de a se păstra în continuare legalizarea notarială a traducerilor. Slaba calitate a unor traduceri a fost şi ea adusă în discuţie, precum şi nevoia suplimentară de a forma specialiştii din domeniu, încă insuficientă în ciuda programelor universitare de licenţă şi masterat existente. Printre propuneri s-a mai notat şi evaluarea periodică care ar trebui înlocuită de dezvoltarea profesională continuă şi posibilitatea de a practica şi alte meserii sau de a exercita activitatea în cadrul birourilor de traduceri sau altor organizaţii ca şi până acum. Chiar şi

[26] *Cf. Daniel Gile, "Conference interpreting, sociocultural perspectives" citat de Mona Baker şi Gabriela Saldanha în Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2009, p. 78.*
[27] *Cf. Anthony Pym, 2001 apud Baker şi Salhanha, op. cit., p. 84.*
[28] *Apud. Baker şi Salhanha, op. cit., p. 100.*
[29] *Idem, pp. 176-177.*
[30] *Peter, Loredana, Categorii traduceri, 2011. http://www.loredanapeter.ro/categorii-traduceri?lang=ro*
[31] *https://traducatoritaliana.wordpress.com/.*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

voci de pe forumuri (printre care cel a traducătorilor autorizaţi de pe proz.com) s-au plâns de restricţiile ce vor fi impuse traducătorilor care, în cele din urmă vor renunţa la autorizaţie în favoarea unei profesii mai bine remunerate sau vor ajunge să refuze comenzile de la stat şi vor accepta mai multe oferte care nu presupun legalizarea traducerii de la companii private. În acest subcapitol am încercat o radiografiere fără pretenţii exhaustive a reflecţiilor româneşti despre traducător ca agent şi 'agenţia' sa în sens larg mai ales în epoca globalizării, concluziile sale fiind dintre cele mai sumbre dacă e să avem în vedere percepţia negativă a publicului cu privire la traduceri în epoca 'google translate' sau a proiectelor de lege care restrâng şi mai mult libertatea de acţiune a traducătorilor şi interpreţilor autorizaţi[32].

Concluzii

În concluzie, domeniul traductologiei în epoca globalizării este unul extrem de bogat grație interesului sporit pentru domeniu, concretizat prin înființarea de programe universitare și postuniversitare în mai toate universitățile din țară, culminând cu teze de doctorat în traductologie, atât teoretice, cât și aplicate, sunt organizate conferințe, se fac traduceri din mai marii disciplinei și sunt publicate opere ale traductologilor români (Mavrodin 2006 Jeanrenaud 2006, Badea Georgiana 2004, 2005, 2007, 2013, Dimitriu 2001, 2006) și mărturii/ studii ale marilor traducători de filozofie (Ghiu2015) sau literatură (Ralian, 2014). Reflecții originale întâlnim cu precădere la nivel hermeneutico-interpretativ la Cornea care, în *Interpretare și raționalitate* 2006 consideră traducerea o treaptă a interpretării și îmbunătățește clasificarea tripartită jakobsoniană din anii 60 (traducerea interlingvistică, intralingvistică și intersemiotică) prin adăugarea traducerii de la abstract la concret (așa cum se întâmplă în cazul alegoriei, explicației, conjecturii și descifrării). În același registru interpretativ regăsim elemente originale la Ghiu care, în *Totul trebuie tradus. Noua paradigmă (un manifest)* (2015), propune o schimbare paradigmatică de la metafora epistemologică a interpretării la cea a traducerii. Nu putem ignora nici 'traductozofia' unui Tudor Ionescu (numită așa de traductologul Muguraș Constantinescu (2009) care desprinde elemente originale ale discursului despre traducere

[32] *Pentru mai multe detalii, vezi și Petraru, A. M., "Translation and Agency – A Knowledge-Based Organization", The 21st International Conference The Knowledge-Based Organization. Economic, Social and Administrative Approaches to the Knowledge-Based Organization - Conference Proceedings 2, Nicolae Balcescu, Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2015, pp. 356-360 (http://www.degruyter.com/view/j/kbo.2015.21.issue-2/kbo-2015-0108/kbo-2015-0108.xml).*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

literară la noi în sec. XXI). Așadar, dacă ar fi să atribuim reflecțiile traductologice românești contemporane unei școli, aceasta ar fi probabil cea hermeneutică așa cum s-a definit prin operele unui Steiner sau Ricoeur (traduși și prefațați de personalități de marcă, anglistul Avădanei, respectiv traductologul Jeanrenaud).

În ceea ce privește provocările traducerii în epoca globalizării, putem să concluzionăm că statutul ingrat, etern de *traduttore-traditore* al traducătorului nu s-a schimbat, iar tinerii practicanți (Andra Matzal, Radu Pavel Gheo, Mihai Chirilov etc.) se plâng în continuare de imposibilitatea de a duce un trai decent de pe urma remunerației pe traducerea de carte care se practică adesea la nivel de 'hobby' sau în paralel cu altă meserie. De asemenea, traducerea este din ce în ce mai mult percepută ca o operație automată din cauza apariției programelor automate gen 'google translate', iar traducătorul asimilat companiilor, birourilor de traducere. Mai mult, la noi în țară noua lege pentru traducătorii autorizați impune și mai multe constrângeri: ei ar putea să renunțe la autorizație din considerente financiare sau vor ajunge să refuze comenzile de la stat și vor accepta mai multe oferte de la companii private care nu presupun legalizarea traducerii. Nu putem totuși nega valoarea lor adăugată de 'agenți' care au reușit să facă cunoscute publicului sau potențialilor clienți noțiuni traductologice (inclusiv prin site-uri web).

Bibliografie

Constantinescu, Muguraș, « La traduction littéraire en Roumanie au XXIe siècle: quelques réflexions », *Meta*: *journal des traducteurs*/ *Meta: Translators' Journal*, 2009, 54.4, pp. 871-883.

Cornea, Paul, "Genurile interpretării. Modalităţi ale 'traducerii'", *Interpretare şi raţionalitate*, Iaşi: Polirom, 2006.

Dimitriu, Rodica, *The Cultural Turn in Translation Studies*, Institutul European, Iași, 2006.

Ghiu, Bogdan, *Totul trebuie tradus: noua paradigmă*. Bucureşti: Cartea Românească, 2005.

Milton, John, Mandia, Paul (eds.), *Agents of Translation*, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2009.

Peter, Loredana, *Categorii traduceri*, 2011. http://www.loredanapeter.ro/categorii-traduceri?lang=ro

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

Petraru, A. M., "Translation and Agency – A Knowledge-Based Organization", *The 21st International Conference The Knowledge-Based Organization. Economic, Social and Administrative Approaches to the Knowledge-Based Organization - Conference Proceedings 2*, Nicolae Balcescu, Land Forces AcademyPublishing House, Sibiu, 2015, pp. 356-360 (http://www.degruyter.com/view/j/kbo.2015.21.issue-2/kbo-2015-0108/kbo-2015-0108.xml)

Petraru, A.M. "An Overview of Translation (Studies) Methodology in Romania", *Jornal of Romanian Literary Studies*, nr. 8/2015, Tg. Mureș: ARHIPEGAG XXI Press, pp. 376-383 (http://www.upm.ro/jrls/JRLS-08/Rls%2008%2047.pdf).

Petraru, A.M. "Hermeneutical Approaches to the (Romanian) Discourse on Translation", *La Francoplyphonie*, nr. 10/2015, vol. 2, ULIM, Chișinău, pp. 247-256. (https://drive.google.com/file/d/0B6JRvoQDqLMdMmEwd3F0MEt5X2M/view)

Petraru, A.M., "An Overview of the Romanian Discourse on Translation", *Local Contexts, Global Connections. Transitions, Deviations, Innovations in Literature, Culture and Art. Proceedings of the Vth International Comparative Literature Conference 15-16-17 October 2014*, Mersin University Publications, Turcia, pp. 667-676 (http://mersin.edu.tr/uploads/907/UKEK_B%C4%B0LD%C4%B0R%C4%B0LER.pdf)

Pym, Anthony. "Limits and Frustrations of Discourse Analysis in Translation Theory", *Revista de Filologia de la Universidad de La Laguna* 11(1992): 227-239.

Ricoeur, Paul, *Despre traducere*, traducere și prefață de Magda Jeanrenaud, postfață de Domenico Jervolino, Polirom Iaşi, 2005.

Saldanha, G., O'Brien, S., *Research Methodologies in Translation Studies*, London and New York: Routledge, 2004.

Schäffner, Christina (ed.). *The Role of Discourse Analysis for Translation and in Translator Training*. Clevedon: Multilingual Matters, 2002.

Steiner, George, *După Babel*, traducere de Valentin Negoiță și Ștefan Avădanei, prefață de Ștefan Avădanei, Univers, Bucureşti, 1983.

Venuti, Lawrence, *The Scandals of Translation*, London/ New York: Routledge, 1998.

Venuti, Lawrence, *The Translator's Invisibility*, London/ New York: Routledge, 1995.

Williams, J., Chersterman, A. *The Map: A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*, Manchester: St. Jerome Publishing, 2002.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)

_____ "Tinerii traducători dau glas marilor autori. Dosar", *Suplimentul de cultură*, nr. 112, 2007, p. 6-9.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3978 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 15:22:38 UTC)